

MAARİF AİLE

Türkiye Maarif Vakfının aile yayınıdır.

MAARİF AİLE

Türkiye Maarif Vakfının aile yayınıdır.

BU SAYIDA

**ÇOCUKLARA
DOĞRU GERİ
BİLDİRİM NASIL
VERİLİR?**

**ÇOCUĞUN
MERAKINI
GELİŞTİRMEK**

**ÇEVİRİM İÇİ
OYUNLAR**

Çocuklara Doğru Geri Bildirim Nasıl Verilir?

Çocukların öğrenme süreçleri yalnızca okul ortamında gerçekleşmez. Çocuk etrafında gördüklerini merak eder, sorgular ve cevap bulmak ister. Eğitimin önemli paydaşlarından biri olan ebeveynler okula giden çocuklarının öğrenme süreçlerini yalnızca okula bırakmamalıdır. Çocuk merak ettiklerini ebeveynlerine de sorar hatta bazen soruların ardı arkası gelmez. Bu noktada çocuklara doğru geri bildirim vermek onların özgüven oluşturmalarında, merak duygularını geliştirmede ve akademik başarılarına katkı sunmada önemli rol oynar.

Çocuk konuşmaya başladığı andan itibaren etrafındaki nesnelerin ne olduğunu sorgulamaya başlar. Bazen aynı soruyu birkaç defa sorarak ebeveynlerinden her seferinde cevap beklerler. Bundan sıkılıp “bu soruyu daha önce de sormuştun ve sana cevabını söylemişim” demek yerine onların sorularını bıkmadan cevaplamamız önemlidir. Çünkü çocuk yeni tanıştığı nesnelere tanımak ve bağlam kurmak için sorulan sorunun cevabını anlamaya çalışmaktadır. Bu nedenle aynı soruyu yeniden sorarak doğru bağlamı bulmaya çalışır.

Çocukların merak duygusunu köreltmek yerine geliştirmek için onların sorularını dinlemek ve cevap vermek önemlidir ama bu cevaplar nasıl olmalıdır? Geri bildirim almak ya da vermek, bir işin niteliğini arttırmak ve olası problemleri çözmek için “bilgi alışverişinde” önemli bir yere sahiptir. Etkili geri bildirimler çocukların akademik başarısını etkilediği gibi öz saygıyı, öz güveni ve merak duygusunu da geliştirmektedir.

Çocukların yaşları ilerledikçe soruları da değişmektedir. Öğrendikleri cevapları başka sorularla ilişkilendirerek bir süre sonra kendi cevaplarını bulabilecek bir bilgi birikimine sahip olabilirler. Ama ne kadar bildikleri sorusunun cevabı, ona verilen geri bildirimlerde saklı olabilir.

- Çocuğunuzun size sorduğu soruya anlamlı ve mantıklı cevaplar vermeniz önemlidir. Çocuk mantığı olan bir cevap ile karşılaştığı zaman bilgiyi edinmesinin verdiği zihinsel bir rahatlama sağlar.
- Çocuklarınızın sorularına cevap verirken onu geçiştirmeyin. Sorularına değer verilmediğini fark eden çocuklar bunu genelleyerek kendilerine değer verilmediği duygusunu yaşayarak öz güvenlerini yitirebilirler.
- Sosyal ortamda size soru soran çocuklarınızı “insanları rahatsız etmeyelim, daha sonra sorunu sor” gibi baskılayıcı ifadeler kullanmayın. Baskı kurmak çocuk ile aranızdaki ilişkiye zarar verebilir
- Çocuklarınızın etrafını keşfederken sizin için anlamsız olan birçok soru sorabilir. Bu sorular onların dünyayı anlamak için cevabını bilmek istediği sorulardır. Öğrenmenin en önemli motivasyonlarından biri olan merak duygularını geliştirmelerini desteklemenizde fayda vardır.

- Cevabını bilmediğiniz sorular ile karşılaştığınız zaman çocuğunuz ile beraber araştırma yapabilirsiniz. Böylece hem siz yeni bir öğrenme deneyimi yaşamış olursunuz hem de çocuğunuzun doğru yöntemle araştırma yapmasını destekleyebilirsiniz.
- Soru sorduğu zaman ebeveynlerinin kızacağından endişelenen çocuklar soru sormaktan çekinebilirler. Daha önce soru sorduğunda alay edilmiş, susturulmuş, değersiz hissettirilmiş, küçümsenmiş ve umursamaz bir tavırla karşılaştığında çocuklar soru sormaktan vazgeçebilirler. Bu durum onların öz güvenini etkileyebileceği gibi merak ve keşfetme duygusunu da kesintiye uğratabilir. Bu nedenle sorulan sorulara çocuğunuzun incitmeden cevap vermenizde fayda vardır.
- Çocuğunuzun gürültü yapması ya da insanları rahatsız etmesi gibi endişeler yaşayabilirsiniz. Ancak çocuklar yetişkinler gibi etrafına dikkat edebilecek bir tutumda olmayabilirler. Özellikle erken çocuklukta benlik duyguları geliştiği için kendilerini merkeze alan bir tutumdadırlar. Bu nedenle onlardan toplum içinde takınacakları tutumları yönetmelerini beklemek mümkün olmayabilmektedir. Çocuklarınızın bu durumunu da dikkate alarak onların öz güvenlerini kırmamaya özen göstermenizde fayda vardır.

- Çocuğun soru sorabilmesi için kendisini rahat hissetmesi, ebeveyn ile güven bağını kurabilmesi gerekir. Çocuğun soru sorduğu zaman yanıt alabileceğine ve iyi yönlendirilebileceğine ilişkin inancının olması, çocuğun merakının peşinden gitmesini sağlayacaktır.

Soru soran çocuk öğrenmeye açıktır. Çocukların sorularına cevap araması, öğrenmesini ve merakını geliştireceği için akademik ve sosyal hayatına da önemli katkılar sunacaktır.

Çocuğun Merakını Geliştirmek

Ne? Neden? Nasıl? Ne zaman? Kim? Bu sorular dili kullanmaya başladığımız ilk dönemden beri cevap aramaya çalıştığımız, bilmek ve deneyimlemek istediğimiz şeyler için kullandığımız genel sorulardır. Her keşfetme süreci bir soru ile başlar ve bu sorulara bulmak istediğimiz yanıtlar ile çözüm kazanır. Keşfetmek için önce soru sormamız, soru sormak için de merak etmemiz gerekir. Çocuklar da tıpkı yetişkinler gibi doğdukları dünyayı keşfetmek için birçok sorunun cevabını arar. Bu sorular annesi ile beraber yaptığı kekin nasıl kabardığını merak etmesi de olabilir, güneşin gece olduğunda neden battığı ve gündüz olduğunda neden doğduğunu merak etmesi de olabilir. Çocukların yaşadıkları hayata dair merakları yeni bilgiler ve deneyimler üzerine düşünme olanağı sunar. Öğrenme ile yakından ilişkili olan merak; anlama ve çözümleme eğilimidir.

Erken çocuklukta merak daha yoğundur. Küçük yaştaki çocuklar her gördükleri ya da tanık oldukları şeyi sormaya kalkışabilir ama yaş ilerledikçe merak duygusu yavaş yavaş azalmaya başlar. Çünkü çocuklar her öğrendikleri bilginin üzerine yeni bilgiler ekleyerek bağlam kurmayı öğrenmeye başlar. Bu nedenle çocukların soru sorarak bilgi edinme çabasının desteklenmesi gerekmektedir. Böylece çocuğun bilişsel gelişimi ve dil gelişimi olumlu yönde etkilenir.

Entelektüel merak gibi bilimsel bilgiler hakkında duyulan merak türü olduğu gibi; spesifik merak (arabalara, kuşlara, ağaçlara vb. merak) ve insanlar arası merak diyebileceğimiz insanlar hakkında bilgi edinmek gibi merak türleri de vardır. Çocuklar henüz bu ayrımı yapamasa da onlar da birçok konu hakkında merak duygusuna sahiptirler.

Yapılan araştırmalarda merak ile akademik başarı arasında olumlu bir ilişkinin olduğu gözlenmiştir. Daha meraklı olan çocukların özellikle okuma ve matematik konularında daha başarılı olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Çünkü merak duygusu bir bilginin araştırılması ve bulunması sonucunda oluşan ödül duygusu ile yakından ilgilidir. Çocuğun merakının sonucunda kazandığı ödül bilgisidir. Yani merak ettiği şeyin sonucunda elde ettiği bilgi beyin tarafından ödül olarak algılanmaktadır. Bunun yanında psikolojik iyi oluş ile de ilişkilendirilen merak araştırmacılara göre enerji dolu, hareketli hissetme ve hevesli olma gibi olumlu duyguları tetiklemektedir.

Bazı insanların diğerlerine göre daha meraklı olmasının nedeni deneyime açık olmaları ve yenilik arayışı gibi unsurlardan kaynaklanabilmektedir. Bilgi edinme, neden sonuç ilişkisi kurma, akıl yürütme, iletişim kurma ve kendini ifade edebilme becerilerini geliştirmesi bakımından çocukların meraklı olmaları önemlidir. Çünkü meraklı oldukları konular daha çok akıllarında kalır ve öğrenme kalıcı biçimde gerçekleşmiş olur.

Çocukların merakını teşvik etmek için;

- Merak ettiği ve keşfetmek istediği şeyler tehlikeliyse, kendisine ve çevresine vereceği zararlar ile ilgili onunla konuşun. Bu konuşma esnasında kendisini güvende hissetmesi önemlidir.
- Çocuğunuzun sorduğu sorular karşısında sabırlı olun. Çocuğunuzun sorduğu soruları geçiştirmemeniz, etkili bir geri bildirim vermeniz önemlidir.
- Çocuğunuzun keşfetmesi için doğa gezileri yapın. Merak ettiklerine beraber cevaplar arayın.
- Keşfetmek için deneyler yapmak isteyen çocuklarınızı evin dağılmasından ya da kirlenmesinden korkarak engellemeyin. Deneyimleyerek öğrenmesi öğrenmeyi kolaylaştırdığı gibi öğrendiklerini unutmamasını da sağlar.
- Çocuklarınızın merakına ortak olun. Çocuklar buldukları ortamdan etkilenirler. Aile içinde merak eden ve araştıran bir ortamın olması onu olumlu yönde etkileyerek araştırma yapmaya heveslendirecektir.
- Çocuğun tüm gelişim aşamalarında sağlıklı iletişim önemlidir. Çocuklarınız ile kurduğunuz ilişkide ona koşulsuz sevgi ve güven veren bir ortamın olması sadece merakını değil tüm gelişimini olumlu yönde etkileyecektir.
- Çocuğunuz ile konuşurken anlayabileceği kelimeler seçmeniz fayda vardır. Ona cevap verirken anlayabileceği şekilde cevap vererek onu geçiştirmeden öz benliğinin olumsuz etkilenmesine engel olun.
- Çocuklarınız ile yapacağınız etkinliklerde onu meraklandırıran dikkat çekici sorular ile başlangıç yapın.
- Çocuğunuzun merakını ödüllendirin. Merak ettiği araştırmaları yaparak aynı zamanda sorumluluk da alan çocuğunuzun, araştırmalarının sonucunda ödüllendirmeniz ona öz güven kazandıracaktır.
- Çocuğunuzun merak ettiği bilgileri araştırması için yüreklendirin.

Çevrim İçi Oyunlar

Çevrim içi oyunlar her yaştan insanın ilgisini çekebilecek tasarımlar ile kullanıcıların istifadesine sunuluyor. Dijital ekran ile yakın ilişkilerimizin olduğu günümüzde, merak uyandıran ve hoş giden uyarlarıyla çevrim içi oyunlar, dünyanın her yerinde farklı türde tasarlanmış içerikler ile karşımıza çıkmaktadır. Bilgisayar, telefon, tablet ya da oyun konsolları aracılığı ile çevrim içi ya da çevrim dışı oynanabilen oyunlar farklı birçok amaçlar için tasarlanabiliyor. Bu oyunların bazıları çocukların gelişimini desteklemeyi hedeflese de her dijital oyundan aynı amacı bekleyemeyiz.

Önemli bir pazara sahip olan dijital oyunlar, kullanıcılarını arttırmak ve ekran başında daha fazla vakit geçirmelerini sağlamak için oyun çeşitliliğini arttırarak kişiyi oyun oynamaktan alıkoymayacağı bir bağlılık geliştirmesine neden olabiliyor.

Çocukların ilgisini çeken oyunlardan bazıları gelişimlerini desteklese de gelişimlerini engelleyecek seviyede dijital oyunlar ile oynamalarının da birçok olumsuz sebepleri olabilmektedir. Ebeveynler bazen kendi işlerini yaparken çocuklarının ekran başında vakit geçirmelerine müsaade edebiliyorlar. Ancak bu ekran başında çocuklarının neyle ilgilendiklerini bilmelerinde fayda vardır. Çünkü çocuklar sosyal, duygusal ve akademik gelişimlerini kesintiye uğratabilecek bir bağlılık geliştirebilir, çevrim içi oyunlarda siber zorbalıklara maruz kalabilirler.

Oyun; yapısı gereği insanda ödül dürtüsünü harekete geçirir. Bu nedenle her yaştan insan oyunun kazanımı olabilmenin verdiği haz ile saatlerce durmadan oyun oynayabilmektedir. Yapılan araştırmalarda insanların oyun oynamaya duyduğu ilgilinin nedenleri arasında gerçek hayattaki sorunlardan uzaklaşma, olumsuz duygulardan uzaklaşarak kendini iyi hissetme,

gerçek dünyadaki kimlik ve özelliklerinden sıyrılıp yeni bir kimlik ile kendini var edebilme, dikkat, düşünme ve yaratıcılık gibi becerilerini geliştirme, gerçek hayatta daha eğlenceli bir şey bulamayıp oyunda vakit geçirme, oyunun kazanımı olmak için yarışma, sosyalleşme ve yeni insanlarla tanışma, başkalarını yenerek galibiyet kazanma ve yeterlilik hissi yaşama yer almaktadır. Tatiller gibi çocukların boş vakte sahip olduğu dönemlerde daha çok oynanan çevrim içi oyunlar genellikle çocuğun hoşuna gitmeyen durumlar ile baş etmesi için yöneldiği birer platformdur.

Çevrim içi oyunlar her ne kadar etkileşim içeren platformlar olsa da çocuğun gerçek hayatta sosyal ilişki kurması gerçeğinin yerini almayacağını bilmekte fayda vardır. Çocuklar gerçek hayatta yüz yüze, kaliteli ve etkileşimli bir sosyallik yerine daha fazla oyun oynamayı tercih ederek birçok sosyal beceri kazandıran fırsatı ihmal edebilmektedirler. Tüm bunların yanında sürekli ekran başında geçirilen zamanda fiziksel aktivitelerden uzak kalarak belirli fizyolojik sorunlar yaşayabilmektedirler. Bu hareketsizlik kilo almaya, duruş bozukluğuna ve diyabetik sorunların ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Dijital ortamlarda yabancılar ile kurduğu ilişkide siber zorbalığa maruz kalması riskini de göz ardı etmemek gerekir.

Çevirim içi oyunların çocuklarınızda zararlı bir alışkanlığa dönmemesi için çocuklarınız ile şunları yapabilirsiniz:

- Çocuklarınıza karşı ilgili ve hayatlarına karşı dikkatli olmanızda fayda vardır.
- İnternet kullanımı ile ilgili çocuklarınıza sınırları belli kurallar koymanızda fayda vardır. Bu kuralları çocuklarınızla beraber oluşturabilirsiniz. Bu kurallara aile bireylerinin de uyması önemlidir. Çünkü çocuklar etrafında gördüklerini rol model alır.
- Çocuklarınız ile aranızda samimi ve sağlıklı ilişkiler kurmak çocuğun birçok olumsuz alışkanlıklardan korunmasına neden olur.
- Çocukların oynadıkları oyunların içeriklerine dair bilgi sahibi olun. Oyunun içerik ve süresinin çocuğa uygun olup olmadığını kontrol etmenizde fayda vardır.
- Çocuklarınızın 6 yaşından önce sanal oyunlarla, 14 yaşından önce sosyal medya ile tanışmaması çocuğun gelişimi açısından önemlidir.
- Çocuklarınızın gerçek hayatta hobiler edinmesini destekleyin. Kendilerini ifade edebilecekleri hobilerinin olması, onları oyunun başına götüren sebeplerden uzaklaştıracaktır.
- Spor yapmak çocukların vücutlarında biriken enerjiyi sağlıklı bir biçimde boşaltmalarını sağlayacaktır. Çocuklarınız ile belli rutinlerde spor yapabilir ya da çocuğunuzun belli bir spor dalında kendini geliştirmesini destekleyebilirsiniz.
- Çocuklarınızın ekran kullanım sürelerini takip edin. Çocuklarınız oyun oynuyorsa yanınızda oynaması kontrol edilmesi açısından önemli olacaktır.
- Oyun çocukların gelişimi açısından çok önemlidir. Çocuklarınız ile gerçek yaşamda oyun oynayarak, dijital ortamda elde etmek istediği ödül dürtüsünü samimi bir aile ortamında hissetmesini sağlayabilirsiniz.
- Çocuklarınızın uyku ve beslenme rutinine dikkat edin. Gelişim açısından önemli bir yere sahip olan uyku ve beslenme, dijital oyunlar ile dengesini kaybetmemelidir.
- Çocuklarınızı ekran başından uzaklaştırmak istediğinizde size karşı olumsuz davranışlarda bulunabilirler. Bu tavır karşısında ona yeniden ekranı vermemeye özen göstermelisiniz. Çocuğunuz ile sevecen ve güven veren bir tavır ile konuşmanızda fayda vardır.
- En az çocuklarınız kadar teknolojik bilgiye sahip olun. Böylece çocuklarınızın karşılaşılabileceği tehlikeleri fark edip tanıyabilirsiniz.

- Gerçek hayatta geçerli olan kuralların internette de geçerli olduğunu unutmayın. Çocuklarınız ile bu konuyu konuşarak gerçek hayatın kurallarına dijital ortamda da uyması gerektiğini tembihleyebilirsiniz.
- Çevrim içi oyunlarda gelen arkadaşlık istekleri ya da onlara cazip gelen teklifler ile ilgili çocuğunuzu uyarmanızda fayda vardır. Nasıl gerçek hayatta her cazip gelen teklife şüphe ile bakılıyorsa çevrim içi ortamlarda da bu hususa dikkat etmek gerekmektedir.
- Kişisel bilgilerini, fotoğraflarını ve ailesine ait bilgileri kimseyle paylaşmaması gerektiğini; tersi durumda güvenliğini tehlikeye atabileceğini çocuğunuz ile konuşun.

Çocuklarınızla zaman zaman teknoloji ile ilgili sohbetler yapmanızda fayda vardır. Birçok ebeveyne göre teknolojiyi daha iyi kullanan çocukların bilgisine güvenmek öz güven oluşturmada ve sizinle iletişiminin devam etmesinde önemli etkiye sahiptir.

KAYNAK:

1. Kang, M. J. ve ark., "The wick in the candle of learning: Epistemic curiosity activates reward circuitry and enhances memory.", *Psychological Science*, Cilt 20, Sayı 8, s. 963-973, 2009.
2. Köğçe, D. (2012). İlköğretim matematik öğretmenlerinin geribildirim verme biçimlerinin incelenmesi. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi
3. Teknoloji Bağımlılığı, Yeşilay yayınları, 2022

